

Előfizetési ár: hetében 4 frt. 50 kr., egész év 9 frt. székelyen fél év 5 frt., egész év 10 frt. új pénzben. A lapot illető költségek és fizetések hérmintesen küldendők.
Hirdetések közöltnék soronként 14 újrán.

Megjelenik minden vasárnap.
Megrendelhetni minden cs. kir. posta-hivatálnál, a szerkesztőnél új tér 10-dik szám, és a kiadónál Dorottyastra 12-dik szám.

ORVOSI HETILAP.

Honi s külföldi gyógyászat és kórbuvarlat közlönye.

Negyedik évfolyam.

Tulajdonos és felelős szerkesztő: **dr. Markusovszky Lajos.** Kiadó: **Müller Emil.**

Tartalom: A gyermekági-láz fölötti vélemény-különbség köztem s az angol orvosok között, Semmelweis J. egyetemi tr.-tól. — Látgyöngesség a belső egyenes szemizmok elégtelensége következtében. Gyógyulás a külső egyenes szemizom átmetszése által. Közlemény Graefe berlini tr. kórodjáról, dr. Ráth József gy. szemorvostól Pesten. — Könyvismeretetés: dr. Mayer Agoston műtő növendéktől. — Lap szemle: Adalék az Addison-féle kór lényegének ismertetéséhez, dr. Schmidt nyomán dr. Chyzer K. stb.
Tarca: Uti töredék X. Z.-től. — Orvosi évi jelentés a pesti szegény gyermekkórház 1859-ik évi működéséről. Dr. Bókai J. igazgató főorvostól. — Vegyesek. — Pályázatok. — Szerkesztői levelezés.

A gyermekági láz fölötti vélemény-különbség, köztem s az angol orvosok között.

Semmelweis J. egyetemi tanártól.

Miután a halványnyali mosások eredménye meggyőzött arról, hogy a gyermekági láznak mi legyen valódi oka, nézetemet több szülházak főnökeivel levelekben közlém, hogy az emberiséget s annak lehető legnagyobb részét ezen ostortól a lehető leggyorsabban megmentsem.

Az első felelet meglepő gyorsasággal Simpson tanártól Edinburgból érkezett.

Simpson tr. igen is ingerült hangon írt levelében a többi közt azt is felelé, mikép levelem csak bizonyítékul szolgál arra, hogy az angol irodalomban járatlan vagyok, különben tudnám, miszerint az angol orvosok rég abban a meggyőződésben vannak, hogy a gyermekági láz ragályos kór, s annak meggátlására halvány mosásokat használnak.

Hogy az angol orvosok a gyermekági lázat ragályos kórnak tartják s ellene halvány-mosásokat használnak, minden bizonynyal előttem is ismeretes volt, de én nem tartom a gyermekági lázat ragályos kórnak. — Simpson tanár a gyermekági lázról nézetemet csak elhamarkodott megítélése következtében tartá azonosnak az angol orvosokéval s az kiteszik köztem és F. H. Routh londoni orvos között váltott levelezésekből.

Tanárségédkedésem ideje alatt dr. Routh Bécsben az I. szülészeti osztályt látogató, a látottak bizonyossá tevék tanaim igazságáról. Hazájába azon szándékkal utazott vissza, hogy tanaimat ottan terjeszteni fogja; első levelét 1849. január 23-án kaptam Londonból következő tartalommal:

„Comitiis in ultimis septimanis Novembris (1848) convocatis, illic discursus, in quo tuam inventionem enunciavi reddens tibi, ut voluit justitia, maximam gloriam, praelectus fuit. Enim vero possum dicere, totum discursum optime exceptum fuisse, et multi inter socios doctissimos attestaverunt argumentum convincens fuisse. Inter hos praecipue Webster Cope-

land et Mr. Murphy, viri et doctores clarissimi, optime locuti sunt. In Lancetto Novembris 1848 possis omnia de hac controversia contingentia legere.

Credis ne novos casus, qui in hospitio ex tempore mei abitus admissi sunt, opinionem tuam confirmant?

Febris ne puerperalis rarior est quam antea? Si morbus sic periculosus in cubilibus obstetriciis non adsit ut ante, certa effectus magni momenti denuo firmatus, in Praga quoque, ubi febris puerperalis tam frequenter obvenire solebat, eisdem causis consecuta fuit ingeneravi!

Dorset-Square, London 21 May 1849.“

„Meas annotationes de tua inventionem in libellulo publicavi.“

Dorset-Square, London 3 December 1849.“

„Jam inventionis tuae fama ac veritas in existimatione publica accrescit, et inter omnes medicorum societates quam res est maxime utilis, percipiunt et agnoscunt, nec vero etiam temere, nam magna est veritas, et praevalabit.“

Murphy előbb Dublin, jelenleg Londonban szülészeti tanára „The Dublin quarterly Journal of medical science“ — august. 1857. — című iratban egy hosszabb cikket közöl, melyben dr. Routh iménti előadását megvitatja, s az abban előadott nézethez csatlakozik.**)

Simpson már maga is felhagyott azon nézettel, hogy a gyermekági láz ragályos kór, hanem ezt a sebészi lázzal azonosnak tartja, mondván: „A gyermekági, valamint a sebészi láznál sem a láz nem okozza az azt követő lobot, sem a lob az azt követő lázt, hanem mind a láz, mind a lob közös oknak következményei; ugyanis az elsőd-vérmegbomlásnak. De mi hát az, mi a vért megrontja, erre elegendőleg

*) On the causes of the Endemic Puerperal Fever of Vienna. By C. H. F. Routh M. D. London 1849. Medico-Chirurgical Transactions Vol. XXXII.

**) What is Puerperal Fever? A question proposed to the epidemiological Society of London. By Eduard William Murphy. A. M. M. D. Dublin 1857.

megfelelni a később kor jobban kiművelt kórboncz-, szövet- s vegytanának leendő föladata.*)

Ezen föladatot megoldottuk, mert azt a mi a gyermekágyi és sebészi láznál a vérbomlást, mint az azt követő láz és az azt követő lob közös okát előhozza, a fölszívódott bomlott állati szerves anyagban fölfedeztük. (Folyt. követ.)

Látgyöngeség (hebetudo visus) a belső egyenes szemizomok elégtelensége (Insufficienz) következtében. Gyógyulás a külső egyenes szemizom átmetzése által.

Közlemény Graefe berlini tanár kórodájáról.

Dr. Ráth József gyakorló szemorvostól Pesten.

Sabath C. 22 éves, berlini, f. é. febr. 1-én Graefe tr. kórodáját a következő panaszszal látogatta meg: már hosszabb idő óta húzamosan se nem olvashat, se nem írhat, mert a betűk, melyeket eleinte tisztán lát, egyszerre összezavarodnak, elmosódnak; hogy tovább dolgozhassék munkáját pillanatra félbe kell hagynia, vagy egyik szemét befednie.

Graefe tr. szívéssége folytán a beteget én vettem közelebbi vizsgálat alá.

Az egyébként egészséges beteg testi creje középszerű. A szem egyes részei, úgy környezete is rendes kinézésű. A látélesség és a szemalkalmazási tér (Accommodationsbreite) kitűnő (az utóbbi Donders után $\frac{1}{4}$). A szemalkalmazási viszonyok megvizsgálatán, középfokú (Donders szerint $\frac{1}{2}$) közellátás véteget észre.

Ezen név látgyöngeség (hebetudo visus) sokféleképp használják; a szerzők által mint kopiozia, asthenopia, láthomály sat. iratott le. — Félreértések kikerülése tekintetéből ezen kifejezés iránt tisztába kell jönnünk. — Mi a látgyöngeség alatt nem bizonyos kórt, hanem csak körjelt fogunk érteni, mely rendes látélességű egyéneknél jön elő, ha különféle tartamú időközök után az alkalmazási állapot rendellenesé válik, vagy pedig ha a szemalkalmazási izomzat gyöngesége következtében ennek könnyű elfáradása következik be.

A látgyöngeség első sorába, hol az ok a szemalkalmazás rendellenes átváltozásában van, tartoznak: 1) A hyperpresbyopia, vagy Donders szerint a hyperopia facultativa, midőn a beteg úgy közel mint távolban domborúveggel jobban lát. Ezen egyének semmi távolban sem látnak élesen és kitartón, anélkül, hogy látgyöngeségről ne panaszkodnának, mert náluk nyugállapotban a szem fénytörő rendszerének góczpontja a reczeg páleza-rétege (Stäbchenschicht) mögé esik. 2) A presbyopia. Ily egyéneknél a közel-pont (Nahepunkt) el van távolodva, miért is a tisztán látott tárgyaknak tőlük nagyobb távolban kell lenniök, így azonban a reczegkép kisebb lévén, a reczeg könnyen elfárad; ha a tárgyakat közelítik szóródási körök (Zerstreuungskreise) támadnak (miután a fénysugarak a reczeg mögött egyesülnek), melyek eleinte elnyomhatók, majd azonban elfáradás által ez lehetlenné válván, a tárgyak szóródási köreikkel elmosódva tűnnek elő. 3) Ha a közelre való szemalkalmazás túlságosan húzamos, a szemalkalmazási müzet (izomzat) a fáradtság oly fokát érheti el, melynél a közel-pont csak kevésé van eltolva, az éles látás köre azonban a szemtől mégis távolabbra esik, — ily bajú egyének szinte panaszkodnak, hogy a közelre való szemalkalmazásban nem kitartók. — Ezen három esetben a bajon domborúveggel lehet segíteni. 4) A szemalkalmazás igen megszorított változása köre. A látgyöngeségnek még a szemalkalmazási hűdés is lehet oka, mely azonban csak ritkán jön elő.

A látgyöngeség második sorát teszik, melyek a szemmozgató izmok gyöngeségétől függnek: különösen a belső szemizomok gyöngült működése teljesen gátolhatja, hogy ilyen

egyének közelben rögzítsenek. Rövid idő múlva kettős látás- és tárgyelmosódásról panaszkodik a beteg, miután az egyik szem a kívánt helyet elhagyván kifelé mozog.

A beteget pontosan megvizsgálván, kitűnt, hogy a lát-tárgynak a középvonalban való közeledtével a láttengelyek kellően összeváltak, mihelyt azonban a láttárgy 4"-nyi közelségben volt, csak a balszem rögzített, míg a jobb kifelé irányzott maradt. Ha tárgy még közelebb jutott, a jobbszem gyorsan kifelé mozgott. Ha a beteg 10' távolban lévő tárgyat rögzített, mind a két szem a tárgyra helyesen volt alkalmazva, ha pedig majd az egyik, majd a másik szem váltakozva a kéz által úgy fedettet (tehát a közös látműködésből kizáratott), hogy e mellett a fedett szem irányát észlelni lehetett, a fedő kéz alatt elhajlás (Ablenkung) nem mutatkozott. Ha a 2' távolra lévő tárgyat rögzített, a fedő kéz alatt $\frac{1}{2}$ "-nyi elhajlás (el-térés) észleltetett; — 10—12" távolban a fedő kéz alatt $\frac{3}{4}$ "-nyi volt az elhajlás. — 8' távolnál a 9-ik fokú láthasáb, (prisma) kifelé fordított alappal, volt a legerősebb, melynél pedig összeirányzott (convergent) kancsalsággal még egyszerűen látott. Ha a láthasáb alapja befelé állott, a beteg a 10-ik fokú még legyőzte. Így tehát önkényes szétirányzás által (Divergenz) erősebb láthasábon vett erőt, mint önkényes összeirányzás mellett. Ha valamelyik szem előtt a láthasáb alapja fel- vagy aláfelé volt helyezve, 3' távol előtt nemcsak magassági, hanem még szélességi irányban is egymástól eltartó kettős képek merültek fel, ugyanis keresztődött kettős képek voltak ezek, melyek a fedő kéz alatt való elhajlásnak feleltek meg.

Ezen tünetek eléggé bizonyítják, hogy a belső egyenes szemizomok gyöngeségével van dolgunk. A belső egyenes szemizom ugyanis nem elég erősek, hogy általuk a láttengelyek összeirányzása hosszabb időre lehető legyen. Ha ilyen egyének hosszabb ideig a közelre alkalmaznak, írnak, vagy olvasnak, a rögzítést abba kell hagyniök, hogy a belső szemizomok kipihenjenek, vagy pedig az egyik szemet a látási közösségből kiveszik, midőn azt elfedik, a külső szemizom által kifelé mozdítják. Ezen szétirányzásnál többnyire kettős képek származnak, mi az összezavarás, elmosás tüneteit eredményezi, melyekről a betegek a közelben való hosszabb munka mellett panaszkodnak. — Különösen döntő a láthasábok által való bizonyítás. Tudva van, hogy a belső szemizom a többiekénél erősebb minélfogva éplátásnál a láthasábi változások leginkább akkor győzetnek le, ha a láthasáb alapja kifelé van irányozva. Ezen szabály alól a sorozatunkba tartozó betegek kivételek; mert, mint a jelen egyén is, a láthasábi kettős képek közül azokat győzik le jobban, melyeknek szétirányzott kancsalsítás által úrai lehetnek. A vizsgálatra használt láthasábban egyszersmind eszközünk van, mely által a belső szemizom elégtelenségi nagyságát (Insufficienz) meghatározhatjuk.

Ezen gyöngeség láthasábok vagy inmetzés által gyógyítható. Megtörténik, hogy a belső szemizom gyöngesége nem gyógyítható, ekkor csak a látási elfáradás okozta bajokat lehet eltávolítani, a gyógykezelés csak a zavaró tünetek elmozdítására vonatkozik. Ide tartozik: 1) A rövid látású betegek-nél gyöngé homorú üvegek ajánlása a közelben való munkához. Ez által a tárgyakat távolabbra tarthatván, csekélyebb lesz az összeirányzás s így az elfáradás is. Ezen javulat különösen akkor lesz helyén, ha a belső szemizomok gyöngesége megerőltetéséből származott. Ezen rendszer azon hiánynak, mely a tárgy távolodtával a reczegképek kicsinyiségétől ered, kikerülése végett használtassék. 2) Homorú láthasábok befelé fordított alappal. Ezek szinte közellátásnál alkalmaztatnak, hogy az aránylag erős összeirányzás kikerülve legyen. 3) Igen ritkán van indokolva, hogy az egyik szem a látközös-ségből kizárassék.

A kór lényegének eltávolítása végett homorú láthasábok hordozhatók. A homorú üvegekkel egyben lévő láthasábok gyöngék, 3—4°-ak s alapjuk a halánték oldalán van. Így összeirányzott kancsalság éretik el, miáltal a gyöngé belső szemizomok közép feszülése lassankint növeltetik. A gyöngé láthasábok kellő időben erősbekkel cserölendők fel, és így a láttengelyek összeirányzása mindinkább nagyobb mértékben fog megtörténni. Ezen modor oly rendes látásúaknál van ja-

*) Edinb. Monthly Journal 1850.

Előfizetési ár: helyben 4 frt. 50 kr., egész év 9 frt. 50 kr., félév 5 frt., egész év 10 frt. új postában. A lapot illető költségek és fizetések bérmentesen küldendők. Hirdetések közöltetnek soronként 14 újrért.

Megjelenik minden vasárnap. Megrendelhető minden cs. kir. posta-hivatalnál, a szerkesztőnél újtér, 10-dik szám, és a kiadónál Dorottya utcán 12-dik szám.

ORVOSI HETILAP.

Honi s külföldi gyógyászat és kórbuvarlat közlönye.

Negyedik évfolyam.

Tulajdonos és felelős szerkesztő: **dr. Markusovszky Lajos.** Kiadó: **Müller Emil.**

Tartalom: A gyermekágyiláz fölötti vélemény-különbség köztem s az angol orvosok között, (Folyt.) Semmelweis J. egyetemi tr.-tól
Magangyakorlat: Gümös vérköpés terhes nőnél a hetedik hóban, dr. Kún Tamástól. — **Lapszemle:** A süketnémaság lényege. — Az agyag mint leghatásosabb és legártalmatlanabb szer kútegeknél és bűzös izzadásoknál. — A syphilisatio kérdéséhez, stb. stb.
Tárca: Orvosi ügyeink. — Budapesti orvosegylet. — Vegyesek.

A gyermekágyi láz fölötti vélemény-különbség, köztem s az angol orvosok között.

Semmelweis J. egyetemi tanártól.

(Folyt.)

Az említett dr. Routh-*vali* levelezésből kiviláglik Simpson tanár tévedése, gyermekágyi-lázról tanaimat az angol orvosokéval azonosnak tartván. Jólehet az angol orvosok tapasztalák, hogy a szétbomlott állati anyagoknak egészséges gyermekágyas nőkrei átvitele gyermekágyi lázat hoz elő, de ők ebből egészen más következtetést húztak, mint én, mit is a következő angol észleletekből később bebizonyítandunk.

Dr. Arne*th*-nek ezen angol észleletekre vonatkozó munkájában *) következőket olvasunk:

Egy egész hosszú sorozata az angol észleleteknek bizonyítja, hogy a rothadt anyagoknak általában, különösen pedig a hulla maradványoknak a szülő nőkrei átvitele gyermekágyi-lázat hoz elő. De ők ezen eseteket, mint alább látandjuk, egész másként magyarázzák.

„E tárgy fölött megjelent szakiratok közül Londonban misem gerjeszte nagyobb figyelmet, mint Storr*s* Robertnek egy hirlapi czikke. S. írásba kereste meg kartársait e tárgy feletti észleleteik s nézeteik nyilvánítása végett. E tudakozódás eredménye következő lön:

„Reed*el* Sheffieldben egy roszindulatú lágyék-fekély s a borék és ülepen orbánczos lobban szenvedő fiatal embert kezelte, kit naponta bekötött s ki végre meghalt. Nővére ki őt ápolá arcán és fején hasonlóképp orbánczot kapott, mihez később hagymázos jellegű láz csatlakozék, melynek két nap múlva áldozatául esett. — Mig Reed*el* ezen beteget kezelte, 1843-ik évi october 26-ától novemb. 3-ikáig, őt nőnél nyújtott szülészeti segélyt, kik mindnyájan gyermekágyi-lázat kaptak és elhaltak. Ezen szerencsétlenekhez köz-

vetlen a fekély tisztogatása után ment. Ellenben két, szintén az ő segélyét igénybe vevő szülőnő, mivel ezeket ama szerencsétlenséget okozó beteglátogatás után több óra múlva látogatta volt, jelentéktelen megbetegedés után felgyógyultak. R. az említett szülőnők meghalálózása után megszünteté látogatásait e fiatal embernél, saját magát tekintvén a betegség elterjesztőjéül, és ez idő óta gyakorlatában oly kevés gyermekágyi-lázzal találkozott, mint azon orbánczos beteg kezelése előtti időben.“

Sleight *Hullban* jelenti, hogy ő egy fenés orbánczos beteget kezelte s ugyan ezen időben egy szülészeti esethez is hivatott, bár a szülés könnyen és szerencsésen ment végbe, a nő mintegy 20 óra múlva gyermekágyi-lázat kapott és 18 órai betegség után meg is halt.“

„Hardey *szintén Hull-i lakos, egy lágyék és egy melli orbánczos tályogot kezelte; ezen időben igen hulltak vetelés után a juhok, marhák és galambok. H. egy hó leforgása alatt 20 szülőnőt ápolt s ezek közül 7 elhalt; mindegyiknél a szülés rendes lefolyású volt, de ezen szerencsétlen kimenetelnek semmi oka nem vala fölfödözhető, az egész környéken senki nem lepetett meg hason bántalom által.*

„Gyakori halvány mosások és egy egészen új öltözék, megszünteték e kór további terjedését.“

„Hullban egy kizárt sérv műtétele után támadt fenésedés következtében elhalt férfi bonczolatánál három orvos jött össze. A hulla-részeket mindnyájan megérinték. Ezek közül egyik a bonczolat után azonnal egy szülőhöz hivatott; ez és még néhány általa kezelt szülők gyermekágyilázban haltak el. Szintén ez történt két szaktársávalis, kiknek gyakorlatában a hulla-vizsgálat után hasonlóképp több gyermekágyi-láz mutatkozott. A véletlen bizonyos idő múlva ismét összehozta őket s egymásnak elpanaszolák szerencsétlen eseteiket. Szülészeti gyakorlataikat egy időre megszünteték, s később ismét elkezdvén azt, gyermekágyi-láz miatt nem panaszkodhatának.“

„S. Allen *Yorkban* betegeinek egy egész sorát veszté el gyermekágyi-lázban, hanem csak az esetek elsejét bírta orbánczozal összeköttetésbe hozni. —

*) Ueber Geburtshilfe und Gynaekologie in Frankreich, Grossbritannien und Irland. Wien 1853, Bei Wilhelm Braumüller.

Gyakorlatában két havon át már egy gyermekági-láz sem fordult elő, midőn egyszerre egy, segéde által ápolat szülő megbetegedvén, segéde e szülésnél egy felső öltönyt viselt, melyben az előtte való éjt egy gyermekági-láz betegnél töltötte. — Az érintett nő férje a gyermekági-láz minden jellegével bíró hashártyalobot kapott, miben meg is halt. Tudomása szerint gyakorlatában ez volt az első eset, hol ezen kór a beteg környezetére is átment.“

„Ennyire mennek a Storrs által felszólított szaktársak írásbeli nyilatkozataik.“

Storrs saját észleletei eredményét említi föl, melyek véleménye szerint eléggé bizonyítják e kór ragályosságát, és azt is, miként eseteinek nagyobb része állati méregben találja eredetét, mely másoknál is rozsdindulatú kórokat okoz, az orvosi kezelést meghiúsítja, s ép e miatt e kórt elhárító szerek kimutatását szükségessé teszi. —“

„1841 Jan. 8-án Storrs D. nőnél nyújtott szülési segélyt, ugyanazon nap Richardson asszonytól is foglalatostokodék, ki üszkös orbánczban szenvedett, mindkét nő ugyan egy szolgáló által apoltatá magát. D. gyermekági-lázban halt el, sőt nővére ki őt ápolá, hagymázba esett.“

II. „Jan. 13-án Storrs B. szülönőnél volt, ez is meghalt, rá néhány napra B. napája hagymázba esett és meghalt. Azon nő, ki mindkettőjüket ápolá, valamint ennek fia is hagymázba estek, de fölgyógyultak.“

III. „Szinte jan. 13-án Storrs Par asszony szülésénél volt jelen, ki szinte elhalt, férje hagymázos jellegű orbánczot kapott, de felgyógyult. Az elhunytanak szomszéd barátjának orbánczot, mellhártyalobot és tályogot kapott, de felüdült, az ápoló nő azonban nem volt oly szerencsés, mert hagymázban múlt ki.“

„Egy IV-ik és V-ik beteg felépült, hason kórt senkinek sem okozott.“

VI. „Febr. 12-én Storrs a már említett Richardson úrnőnél egy tályogot nyitott föl és erre a három angol mértföldnyire lakó P. úrnőt látogatá meg, ki szintén meghalt. Nővére hagymázos jellegű orbánczot és herpest kapott, mire egy borzasztó emlőtályog következett.“

VII. „Storrs P. úrnő szülésénél nem vala jelen, csak a szülés után látogatá meg; hanem P. úrnő Bt. asszonynak ezelőtt pár nappal köldök-zsinór fenésedés következtében meghalt gyermekét terítette ki. — Storrs az említett kóresetek alatt Bt. nő szülésénél nyújtott segélyt, Bt. nő meghalt, csakhamar utánna gyermeke is köldök-zsinór és a nemi részek fenésedése következtében.“

VIII. „W. úrnő Storrs keze alatt szült és meghalt, ő előtte való reggel Richardson úrnőnél egy tályogot nyitott föl.“

„Storrs 14 napig tartó útra kelt, így hívé magát egészen megtisztíthatni.“

IX. „Mart. 21-én éjjel Storrs, W. szülönőnél volt, miután előtte való reggel Richardson úrnőnél ismét egy tályogot nyitott volna föl, W. úrnő szinte meghalt.“

X. „Hasonló sorsra jutott 22-kén szült Dk. asszony is.“

„Néhány hó múlva, miután ezen gerj már valamennyire kialudt, Storrs tr. segéde Richardson úrnőnél egy kötést alkalmazott, erre következő nap egy fiatal nőnél nyújtott szülési segélyt, ki is heves hashártyalobot kapott, még is kétszeri érvágás után felépült. — Ennél e kór inkább stenicus jellegű volt.“

Storrs reményli ezen éretekezés által eléggé bebizonyítottnak (miből azért közlénk oly hosszú kivonatot, minthogy a gyermekági-láznak ilyenét angol nézet értelmébeni eleterjedésében kételkedőknek mindenütt ez tartatik eléjük):

1. Hogy a gyermekági-láz érintés által átvihető.

2. Hogy ezen kór állati méregből, különösen orbáncz és ennek következményeiből s néha hagymázból származik.*)

3. A gyermekági-láz, nem tekintve a beteg környezetét, majd orbánczot, majd hagymázot, sőt a férfi nemnél szintén a gyermekági-lázhoz igen hasonló lázat hoz elő.

4. Hogy általában a legészszerűbb és legondosabb kezelést is eredmény nélkülivé teszi.

Dr. Storrs ezen szomorú tapasztalás érzetében, jegyzékében javasolja, hogy hasonló szerencsétlenségek megakadályozása tekintetéből, a szülész szülönőhöz soha ne menjen oly öltözékben, melyben már más beteget is meglátogatott; ezen elővigyázat különösen a felső öltönyre, mint ezen kórt okozó anyag leggyakoribb átvivőjére fordítandó. — Ha pedig hagymáz vagy orbáncz uralkodnék, ezen figyelem a gyermekági-lázra is kiterjesztendő.

„Bármily bonczolat, orbáncz, vagy hagymázos egyéneken tett műtét után a sebész legfőbb kötelessége, mielőtt szülőhöz nyúlna, kezeit a lehető legszorgosabban megmosni, s öltözékét egészen megmástitani, a kéztyüket sem vévén ki, mert a kéz és kar a mérget leggyakrabban átvivő testrészt.“

„Ha ezen kór egy orvos gyakorlata körében meghonosodott, 2–3 hétre hagyja el lakát, egészen változtassa meg öltözékét, szorgalmasan mosakodjék és kerüljön minden oly kóresetet, mely ezen állati méreg forrásául szolgálhat.“ (Folyt. köv.)

*) Nuneley még tovább megy („A treatise on the Nature, Causes and Treatment of Erysipelas“ London 1849), mi a következő nyilatkozatából kitetszik:

87-ik lapon írja: A gyermekági-láz és az orbáncz azonossága (identity) bebizonyítására a legjelesebb okokat és tényeket hozandom föl bizonyos pontok alatt.

89-ik lapon így szól: Bizonyos vagyok arról, hogy az orvosi tudományban általános beegyezés által bevezetettnek tekintett több kérdés közül általában egy sem nyugszik biztosabb alapokon, mint azok, melyeket a gyermekági-láz és az orbáncz azonossága bebizonyítására felhozánk. — Egyébiránt megjegyzendő, hogy a londoni 1842-ik évi halott-névjegyzék 251 személyt említ meg, mint orbánczban elhunytat.

Előfizetési ár: helyben 4 frt. 50 kr., egész év 9 frt.
 vidéken felév 5 frt. egész év 10 frt. új pénzben. A lapot
 illető közlemények és Bezetések bérmentesen küldendők.
 Hirdetések közöltetnek soronként 14 újrért.

Megjelenik minden vasárnap.
 Megrendelhet minden cs. kir. posta-hivatalnál, a szer-
 kesztőnél újtér 10-dik szám, és a kiadónál Dorettyszeicz
 12-dik szám.

ORVOSI HETILAP.

Honi s külföldi gyógyászat és kórbuvarlat közlönye.

Negyedik évfolyam.

Tulajdonos és felelős szerkesztő: **dr. Markusovszky Lajos.** Kiadó: **Müller Emil.**

Tartalom: A gyermekágyiláz fölötti vélemény-különbség köztem s az angol orvosok között, (Folyt.) Semmelweis I. egyetemi tr.-tól
Könyvismeretetés: Die galvanokaustische Operationsmethode, nach eigenen Erfahrungen u. mit besonderer Rücksicht auf Mid-
 deldorpf's Galvanokaustik, von dr. A. Zsigmondy. (Vége) Ismerteti dr. Máyer Ágoston. — Lapszemle: A hörgmiri-
 gyek gümőkóros elfajulása. — Sérülés villámcsapás következtében, stb. stb.
Tarca: Uti töredékek X. Z.-tól. II. — Levelezés orvosi ügyeink tárgyában, dr. Verebelyi-től. — Vegyesek. — Pályázatok.

A gyermekágyiláz fölötti vélemény-különbség, köztem s az angol orvosok között.

Semmelweis I. egyetemi tanártól.

(Folyt.)

„Robertsonnak hasonló közleménye Angol-
 honban roppant figyelmet gerjesztett. A jótékony tár-
 sulat által segélyezett szülők és gyermekágyasok köré-
 ben igen kiterjedt gyakorlattal bíró bába-asszony egy
 szülönőt ápolt, ki gyermekágyilázban elhalt. Követ-
 kező hóban (decemb. 1830) ugyanezen nő távol eső
 városrészekben 30 szülőt ápolt, kik közül 16-an gyer-
 mekágyilázban elhaltak. — Ezen esemény
 annyival is inkább feltűnő vala, minthogy e társaság
 ugyanakkor 380 szülönőt szinte csak szülésznők által
 ápoltatott, kik gyermekágyukból, leszámítva az imént
 említetteket, mindnyájan minden baj nélkül felépültek.
 Az egyet orvosi komolyan javasolák, hogy ezen szü-
 lésznő falura menjen s gyakorlatát egy időre szüntes-
 se meg.

„Ezen határozat után rövideden a gyermekágyi-láz
 a város különböző részében több más orvosok és bá-
 bák gyakorlata körében is mutatkozott; s dühöngött
 egész júliusig, és pedig még eddig Manchesterben nem
 tapasztalt dühvel és kiterjedésben.

„Robertson nem érzi magát hivatva annak meg-
 magyarázására, hogy azon bába eseténél a kór átvite-
 tele miként történt, de még sem mulaszthatja el két
 eset megemlítését, melyek véleménye szerint eléggé
 kimutatják, hogy ezen kór egy betegről a másikra
 átvitelt. — Ugyanis egy orvos, egy szegény gyer-
 mekágyilázban szenvedő nőnél húgycsapot alkalma-
 zott, még az éjjel egy más szülönőhöz hivatott szü-
 lésénél segélyt nyújtandó, más nap reggelre e szü-
 lönő rázó lázat kapott a kezdődő kór minden jelenségei-
 vel. — Egy más orvos, egy gyermekágyilázban meg-
 halt nő bonczolata után azonnal egy szüléshez hiva-
 tott, 48 óra múlva a kór által ez is megragadtatott.

„Churchill*) tudósít, miként Campbell Edin-

burgban nem hívé kezdetben e kór ragályosságát, de
 később nézetét megváltoztatta, és L. Lee-hez irt le-
 velében következő eseményt beszél el.

„Ő 1821. octob. hóban egy elvetelés után támadt
 gyermekágyilázban meghalt nőnek hulláját bonczolván,
 nemző részeit zsebre dugva, előadásra magával vivé.
 Még ezen este ugyanazon öltönyben egy szülönőhöz
 ment, ki csakhamar meghalt.

„Ch. következő reggel, anélkül, hogy öltönyét
 megváltoztatta volna, egy fogó műtétet vitt véghez.
 Ez, és ezen kívül még több általa kezelt szülők meg-
 betegedtek, s hárman közülök meg is haltak. — 1823.
 július hóban egy gyermekágyilázban elhalt nőnek bon-
 czolásával foglalkozó tanítványainak nyújtott segélyt,
 ezen mindent nélkülöző szegény lakásban kezét elég
 szorgalmasan meg nem moshatván, haza ment. Haza
 érkeve tudósítatik, hogy két szülő segélyeért fo-
 lyamodott, ő anélkül hogy kezeit megmosná s öltö-
 nyét megváltoztatná, siet ezen nők fölkeresésére,
 mindkét nő megbetegedett és meghalt. — Ily és ha-
 sonló esetek, mond a tudósító, még nagyobb számmal
 is találhatók.

„A felhozottakból, de különösen dr. Campbell
 gyakorlatából szemelvényből eléggé kitűnik, hogy
 ő e kór átvitelét nem oly értelemben veszik, mint
 Semmelweis és Skoda értetni akarják; — ugyanis nem
 rothadt állati anyagoknak a nő nemző-
 részeire, hanem a kórnak, mint ilyennek, (qua-
 talis) egy nőről a másikkra átvitele által.

„Hogy ők így hiszik, már a közlöttekéből is kitet-
 szik, de Churchill nyilatkozatából még világosabban
 kitűnik. „A tények figyelmes észlelése és vizsgálata
 után, én nem kételkedhettem többé a felett, hogy e kór
 beoltás és érintés által tovább terjeszthető; ugyan-
 is: hogy ezen kór egy gyermekágyilázról egy más
 evvel érintkezett, vagy csak szoros szomszédságban lé-
 vő egyénre átvihető.“

„Azon kérdés elhatározása, melyik e két nézet kö-
 zül a valódi és helyes, könnyen megfoghatólag igen
 nagy gyakorlati jelentőségű; mert ha az angol nézet
 érvényesül, akkor nem tiltatik el a nem gyermekágyi-
 lázban elhalt egyén hullájávali foglalatosság, míg

*) On the Diseases of Women by Fleetwood Churchill. 3
 edit. Dublin 1850.

jelenleg szabadon megyünk egyik gyermekágyilázastól a másikhoz, minden ruhaváltoztatás nélkül, daczára az angol nézeteknek, kik e kór átvihetőségének tanait annyira kiterjesztik, miként hiszik, hogy ezen kórt egy gyermekágyiláz nőtől jövő egészséges egyén (tehát orvos) anélkül, hogy csak érintkezés történt volna, egy másik egészséges szülőnőre átviheti. — Szerintök ezen átvihetési tehetség több ideig megmaradónak képzeltek, s épen ezért az angol írók által fölláított szabály értelmében javaltatik, hogy egy orvos, kinek gyakorlatában több gyermekágyiláz nő találtatik, több időre szüntesse meg a szülőnők körüli segélyét s változtassa meg öltözékét. — Erre vonatkozó bizonyítékul fölemlítik, hogy míg egyes orvosok vagy szülésznők kezeltjeik közt több gyermekágyiláz számlálnak, ugyanakkor mások hasonló eseményről nem panaszkodhatnak.

„Úgy hiszem ezen események egyszerűbben is megfejtethők, ha feltesszük (a mint a fennemlített esetknél is kimutatható), hogy ezen gyakorló orvosok hullá bonczollással, vagy mi egyre megy, más rohadat anyagokkal, mint tályog megnyitás, sebek tisztogatása és bekötése, gyermekágyilázások tisztogatása és vizsgálatával foglalatostoktak.*) Többen a fennemlített orvosok közül, Angolhonban kelendő nézet szerint, ha gyermekágyilázban több nőt szerencsétlenül elvesztének, gyakorlatokat egy időre megszüntették. — Azon körülmény, hogy gyakorlatuk ismét megkezdésével, néha több havi időköz után, szerencsétlenebbek nem valának, kétségenkívülivé teszi, hogy az általok vélt ok többé nem szerepelhetett, s erősen megingatá abbeli meggyőződésüket, mintha előbb is az szolgált volna okul.“

Szinte az az én véleményem is, hogy az érintett foglalkozás volt oka, azon foglalkozás után észlelt gyermekágyi láznakak.

De én ezen adatokból, az angol orvosoktól eltérőleg, egészen más következtetéseket vonok.

Én nem tartom a gyermekágyilázat ragályos kórnak, mert ezen kór nem minden gyermekágyiláz nőről vihető át egészséges egyénre, és mert ezen kórt egy egészséges egyén nem gyermekágyiláz betegától is megkaphatja. — Minden himlős képes bármely egészséges egyénnél himlőt előhozni, és egy egészséges egyén himlőt csak himlős egyéntől kaphat el, méhrákostól himlőt még éddig senki sem kapott.

De egészen máskint áll a dolog a gyermekágyiláznál. — Ha a gyermekágyiláz oly alakban folyik le, hogy nem természet szétbomlott anyagot, akkor ily egyénről egészségesre át nem vihető; ha pedig a gyermekágyilázban szétbomlott anyag képződik, mint például endometritis septica-nál, akkor a gyermekágyiláz

egészséges egyénre igen is átvihető. — Bármely gyermekágyiláz hulláról a gyermekágyiláz egészséges egyénre átvihető, csak a hullá poshadási oka veendő tekintetbe; továbbá a gyermekágyiláz nem gyermekágyiláz kórtól is eredhet, például fenés orbáncz, méhrákából sat. Bármely halálnemben kimúltnak hullája képes gyermekágyiláz előhozni, ha a poshadás kellő fokát elérte.

Egy ragályos kór csak oly anyag által terjesztetik tovább, melyet hason betegség teremt. Csontszú még sohasem hozott elő himlő-ragályt. — A gyermekágyiláz nem csak a gyermekágyiláz terménye, hanem a különböző kórok terményei által terjesztetik tovább. Bármely halálnemben meghaltnak hullája képes gyermekágyiláz okozó anyagot előhozni.

Ebből következik a hullával és oly betegkkel foglalatostoklás tilossága, kiknek kórok szétbomlott anyagot terem, a gyermekágyas állapot minden tekintetbevétele nélkül.

Megdönthetlen igaznak tartom, hogy egy állatorvos, ki egyszersmind szüléssel is foglalatostoklónék, elhullott állatokról vett szétbomlott anyag által egy szülőnőnél gyermekágyiláz hozhatna elő.

Tehát a gyermekágyiláz nem ragályos, hanem szétbomlott anyag által egy egészséges egyénre átvihető kór. — A gyermekágyiláz az orbáncz és következményeihez épen csak oly viszonyban áll, mint bármely más szétbomlott anyagot termelő kórhoz. A gyermekágyiláz az orbánczhoz úgy viszonylik, mint bármely poshadat hullához.

Midőn az angol orvosok a gyermekágyilázásokon kívül csak az orbánczot és következményeit tekinték a gyermekágyiláz előhozó szétbomlott anyag forrásául, akkor azt igen szűk határok közé szoríták, mi már a fennemlített adatokból is kitűnik, mert nem csak orbáncz volt azon kór, a honnét a fönn elsorolt gyermekágyiláz esetknél az anyag vétetett.

A gyermekágyiláz ugyanazon kór, a mely a sebeszek, bonczok és sebészi műtéteknél támad. A gyermekágyiláz férfi és nőszemélynél ugyanegy kór, ha vérrendszereikbe szétbomlott anyag vitetik be.

Felbőr, vagy vastagabb felhám rétegen keresztül a szétbomlott anyag nem szívódik föl, hogy felszívódhassék sebeszek és bonczokoknál, sérülésnek kell előremenni.

Kolletschka mint hirhedt kórboncznok, számtalanszor bemoeskolá kezét szétbomlott anyagokkal és egészséges maradt; egyszer egy szúrás a fölszívódást lehetővé tette, s tudjuk ennek mi lön a következménye.

A test bármely pontja szolgálhat fölszívódási helyül, ha a felhám vagy felbőrtől lemeztelenített.

A terhes, szülő s gyermekágyas nőknél van egy hely, hol sem fölhám, sem felbőr nem létezik; és ez a méh belfölszíne a belső méhszájtól fölfelé, és ez a gyermekágyiláz okozó szétbomlott anyag fölszívódási helye. — Ha szülés következtében sérülések támadnak, akkor a nemzörészek, sőt az egész testnek bármely sérült helye szolgálhat fölszívódási helyül.

A pesti egyetemi szülészeti kórodán az 1857/8-ik évben két gyermekágyas nemzörészei fenésedtek meg,

*) Dr. Martin, a müncheni baba-tanoda igazgatója, sziveskedett velem szóval közleni, hogy működése első éveiben a gyermekágyiláz sokat áldozatul ejtett, anélkül hogy ennek oka ezen egészséges fekvésű intézetben kitálatott volna. Később értesítettik arról, hogy a bábák a szülepeket az árnyékszékbe dobják, ezen rossz szokás megszüntetése után az intézet egészségi állapota állandólag javult.

az egyikhez ápolóul kirendelt tanítványnő ujjá varrótűvel meg volt sértve, és nyirkedénylobot kapott a hónalymirigyek elgyenyedésével, s csak több havi nehéz betegség után épült föl.

A szülházak egyéneinél rendszeren csak a nemzőrészek alkalmasak felszívódási helyül, szükségkép kell, hogy a gyermekágyilázat okozó szétbomlott anyag a nemzőrészekbe vitessék be; miután a szülész ruhája nem vitetik be a szülrészekbe, azért az angol szokás, ruhát változtatni, nehogy a gyermekágyilázat ezáltal átvitessék, ártalmatlan bár, de fölösleges elővigyázat.

Én és tanítványink Bécsben az 1848-ik évben, oly tárgyakkali foglalatosság után, melyek gyermekágyilázat előhozni alkalmasak, sohasem változtatuk meg ruháinkat, csak kezeinket tettük ki a halvány hatásának, és az 1848-ik évben 3556 szülő közül csak 45, vagyis 1,27 százalékot vesztenk el gyermekágyilásban. (Vége követ.)

KÖNYVISMERTETÉS.

Die galvanokaustische Operationsmethode, nach eigenen Erfahrungen und mit besonderer Rücksicht auf Middelдорfs Galvanocaustik von Dr. Adolph Zsigmondy Primararzt im k. k. allgemeinen Krankenhause in Wien (aus der Wiener Medic. Wochenschrift 1858—1860 besonders abgedruckt). Wien, gedruckt bei A. Pichlers Wittve et Sohn 1860.

Ismerteti dr. Máyer Ágoston műtőnövendék Bécsben.

(Vége)

23. 28 éves gümökóros egyénnél magától támadt 2 1/2" hosszú, a kültakarókkal párhuzamos menet, mely a végéből előtt vakon végződött, ugy metszetet fel jobbra-balra fűrészlelként húzott érenysodronnyal, hogy ennek egyik vége tüvel össze köttetvén a meneten által s a vakrészen kivézetetett. A gyógyulás igen lassú volt s ezen gyógy mód a metszőkacsessal eszközözendő műtétnél utána teendő, annyival inkább, mivel a csipeszekkel bánás nagyon nehéz s a kiálló sodrony végek hamar elolvadnak, nem lévén a hűtő szövettel összeköttesben.

24. 1 1/2" hosszú sápoló-fekély égetése kétszeres éreny sodrony bevezetése által, az ütég csak ezután záratván be.

25. Két emlőbeni menet felhasítása galvanégetővel, mely a galvanégető ágai között jutott aludt vér miatt, mely a vezetést megszakítá, csak részben sikerült.

26. Több év óta jelenlevő, hajjal benőtt 2" mély hegspoly, melyből 1 1/2" hosszú bűdös hajcsomó is jött ki — bizonyosan borotválkozás alatt jutván oda — galvanégetővel két irányban vajt kutaszon 2 1/2" hosszú s 1/2" vastag réteg át égettetett. A gyógyulás igen lassú volt s csak 3 hó múlva, légsavas ezüstéleggel többszörös érintés után, tökéletesen bevégződött.

27—38. Tizenegy esetben metszetek föl a galvanégetővel görvélyes menetek az arcon s nyakon, hatása némely esetekben kielégítő, de sokszor kellett erősebb étető szereket alkalmazni.

39—40. Két tályog a galvanégetővel érintésnél azonnal felfakadt.

41—53. Tizenháromszor edettek csekély fájdalommal konok görvélyes fekélyek.

54—55. Sejtiszöveti üszöknél kétszer tett dr. Zs. kísérletet a porcellán-égetővel; az egyiket a dr. Ulrich osztályán, zsírdag (Lipoma) kiirtása után támadt fenésedésnél; a másikat egy nagy tályogüreg falait meglepő üszöknél, de mindkét esetben siker nélkül. Az izzó vasat Zs. sokkal sikeresebb-

nek tapasztalta, kivált ha az üszökös részek mint rossz melegvezetők, csipesz s olló segítségével eltávolítottak.

56. Gyöngye 37 éves egyénnél, a jobb kulcsosont feletti tájon lévő görvélyes tályog következtében, mely előbb Landolfi-féle péppel égettetvén fel, tenyéryni tisztátlan felálló szélű fekély támadt, mely körül, hogy a további terjedés megakadályoztassék, 1/2—1" távolságra galvanégetővel határvonal húzatott.

Ezen esetben a gyógyulást nemcsak az izom tevékenysége által létre jött mozgás, hanem a fekélyt körülvevő bőr feszültsége is akadályozá, s ez utóbbi a 1/2" széles mozgékony heg által megszűnvn, a tökéletes gyógyulás lehetséges volt.

57. A sáposontszű műtete után ennek belső, szintén szűvasodó fala a porcellánégetővel kétszer, de minden eredmény nélkül égettetett.

58—60. Függölyök közül a szélesek a lapátalakú galvanégetővel, a hegyesek a metszkacsessal távolítottak el.

61. Falusi sebész által műtött s ismét visszatért barlangos dag, lapátalakú galvanégetővel kiirtatott, melyvel előbb az azt körülvevő bőr ferdén elégettetett, s azután a műszer lapjával 1/2"-nyire úgy vezetett a mélységbe, hogy a heg is eltávolított. Jókora vérzés következett, mely azonban bedugaszolás (tamponade) által csilapított, de a következő napon ismét megújult. Nyolcz nap múlva a sötétebb hússzemcsék ismét a barlangos dag tulajdonait vették fel. Az újképlet, mely a heggel együtt 39 nap múlva a galvanégetés után 2 1/2" hosszú, 2" széles volt, késsel irtatott ki s a seb 10 hét alatt be is gyógyult. Innét kitetszik, hogy ezen s hasonló esetben a kést illeti az elsőség, mert a képzett pörktől nem láthatni, hogy valjon nem maradt-e valami hátra az újképletből?

62. Gümös here gyógyuláshoz vezető metszkacsessal kiirtása történt egy fiatal egyénnél, kinél az fél év előtt takár következtében támadt, s az ondósinór burokvizével volt kapcsolatban. Miután sem a veres borrhali, sem az iblantyolyadékkal befőcskendezések célhoz nem vezettek, s minthogy az egyén igen elgyöngült, Pitha tanár ur közreműködésével a here galvánhóval távolított el. A seb két hónap alatt begyógyult.

Boneztani vizsgálat: a here hüvelyhártája oda volt növe, ez, valamint a here saját hártája megvastagodva, csak alul volt mogyorónyi nagyságú maradványa a hereviz sérvnek, mely savó s szürkés barna aludtvér alakú bennékel bírt, a here kétszer akkora; közepén átmetszetvén, a haránt válaszfokok fehér vonal alakban vastagabbaknak találtattak; a metszfelületen olvasó alakúlag helyezett gümök, Rokitánszky vizsgálata folytán, szürke gümök elemeinek bizonyultak; a mellékherékben bab nagyságú sárga genyes, gümös beszűrődés észleltetett.

Hogy az előadott esetek közül nem mindenikben volt javulva a galvanégetés, azt maga dr. Zs. is elismeri, de ez, mint mondja, szükséges volt az e tekintetben tapasztalatok gyűjtésére. — Az ezentúl következő esetekben a módszer mindenütt mint szorosan javult alkalmaztatott.

63. Egyoldali herelés gümös herénél. Ezen részeknek jég és só vegyítés által létre jött hideggeli érzéketlenítése mellett a műtét késsel tétetett s csak az ondósinór égettetett le a metszkacsessal. A gyógyulás csak 10 hét alatt jött létre, de ezután a légycmirigyek is meggümösödtek, s a beteg hazamenvén 2 1/2 hó múlva tüdővészben halt el.

64. Himtag esonkítás nagyfokú sejtes rák miatt a rendszeren. A műtét alatt nagy, azután semmi fájdalom s legkisebb vérzés sem volt. A tag annyira roncsolva volt, hogy itt nem lehetett ruganyos húgycsapot bevezetni a műtét előtt s ezért a húgycső nyílás fölkeresése műtét után igen nehéz volt; később mellhártya-tüdőlob fejlődött ki, s a műtét utáni 13-ik napon a beteg genyverben meghalt.

65—66. a) Igen izmos férfunál diónagyságú aranyeres csomó távolított el a metszkacsessal, mérsékelt fájdalom mellett. Vérzés, fájdalom, vagy vizeletrei erőltetés nem volt jelen s 5 hét alatt meggyógyult.

b) Jó testalkatú szolgálonál két mogyorónyi nagyságú aranyeres csomó levétetett; nyolcz óráig tartó erős fájdalom mellett, vérzés s vizeletrei erőltetés nem tapasztaltatott.

Előfizetési ár: helyben 4 frt. 50 kr., egész év 9 frt. időken felév 5 frt. egész év 10 frt uj pénzben. A lapot illető közlemények és fizetések bérmentesen küldendők. Hirdetések közöltetnek soronként 14 újként.

Megjelenik minden vasárnap. Megrendelhetni minden cs. kir. posta-hivatálnál, a szerkesztőnél újtér 10-dik szám, és a kiadónál Dorottyauteza 12-dik szám.

ORVOSI HETILAP.

Honi s külföldi gyógyászat és kórbuvarlat közlönye.

Negyedik évfolyam.

Tulajdonos és felelős szerkesztő: **dr. Markusovszky Lajos.** Kiadó: **Müller Emil.**

Tartalom: A gyermekágyiláz fölötti vélemény-különbség köztem s az angol orvosok között, (Vége) Semmelweis I. egyetem tr.-tól. Közlemény a pesti gyermekkórházból: Ritka nagyságú függőlyök egy 14 éves leány szeméremtestén, dr. Koller Gyulától. — **L a p s z e m l e:** Az újszülöttek köldökvérzései. — Apróbb szemelvények. **Tárca:** Orvosi ügyeink. Vidéki levelezés, dr. Grósz L., dr. Popper Józseftől. — Válasz dr. Lyachovics úr utóhangjára. Korányi Fr. tudortól. — Vegyesek. — Adakozások.

A gyermekágyiláz fölötti vélemény-különbség, köztem s az angol orvosok között.

Semmelweis I. egyetemi tanártól.

(Vége.)

Az érintett esetekben, hol a szülész ruha változtatás nélkül egészséges szülőknél tett látogatást, kik aztán gyermekágyilázban elhaltak, bizonyosan nem az illető ruhája, hanem keze volt hordója a szétbomlott anyagnak; mely miután nem vala megváltoztatható, de megfertőztethető lett volna. Ha az érintett foglalatostkodás következtében a ruha annyira bemocskoltatott szétbomlott anyaggal, mennyivel inkább kelle a kezeknek lenni, midőn a vizsgálat ezekkel történt.

Hogy gyermekágyiláz származzék, *conditio sine qua non*, miszerint a szétbomlott anyag a nemző részekbe vitessék be. — Szétbomlott anyaggal bármennyire bemocskolt kézzel, szülházakban úgy mint azokon kívül, bármily orvosi vizsgálatot tehetni, csak bel-szülvizsgálatot nem (*exploratio obstetricia interna*), a nélkül, hogy a vizsgált egyén a gyermekágyiláz veszélyének kitétetnék.

Hogy a felbőr a szétbomlott anyag fölszívódását megakadályozza, bizonyítja azon körülmény, miszerint a szülész, egészsége veszélyeztetése nélkül, naphosszant kezein hordja a szétbomlott anyagot; ezen anyag belső vizsgálat alkalmakor, a méh belfölszínével, ha csak egy percze is, érintkezésbe hozatik, fölszívódik, és gyermekágyilázat okoz.

A boncnokok keze óra hosszant érintkezik poshadt hulla-részekkel és ok egészségesek maradnak, ha pedig sérülés következtében a felbőrtől lemeztelenítetik, származik azon kór, a mit Kolletschka és tanítványonknél származni láttunk.

Az első szülészeti kóroda szobáinak fekvése miatt, naponta kétszer, következő rendben tartatott az általános beteglátogatás: először a szülészobát meglátogatva, a gyermekágyasok egyik felét, aztán a betegszobákat, s végre a gyermekágyasok másik felét látogatuk meg.

Ha a kórszobán beteg gyermekágyasoktól kezeinket befertőztettük, az egészséges gyermekágyasok második felével szükségkép érintkezésbe jöttünk, ütérét, hasát megtapogattuk, szóval egész orvosi vizsgálatot tevénk, csak bel szülvizsgálatot nem, a nélkül, hogy előbb kezeinket chlorban ne mostuk volna, és ez által épen nem szaporítottuk a gyermekágyilázat, mert az 1848-ik évben 3556 szülőnő közül 45-öt, tehát 1.27 százalékot vesztenk el.

A gyermekágyiláz eszerint felbőrön keresztül nem vehető fel, tehát nem úgy többül mint a himlő, ugyan is egy egészséges egyén test-fölszínének egy himlőbeteg légkörébe jutása által. Ellenben, ha a beteg egyének kipárolgása a körléggel a méhürbe bejut, minden bizonynyal gyermekágyilázat okoz.

Imént oda nyilatkozánk, miszerint az angolok azon szokása, hogy egy beteg látogatása után, mielőtt egy egészséges szülőhöz mennének, ruhájokat megváltoztatják, bár ártalmatlan, de fölösleges elővigyázat; mert a ruha nem jut oda, hol rendes esetben a felszívódás történik, a méhürbe. — Az öltöny csak akkor hozhat elő gyermekágyilázat, ha kipárolgása a körléggel együtt a méhüregbe jut. Egy öltöny pedig ennyire aligha befertőztettetik valaha. Bécsben mi sohasem változtattuk meg öltönyeinket, s én most sem teszem. Az öltöny azon esetben is hozhat elő gyermekágyilázat, midőn például annak bemocskolt ujjja vizsgálat alatt a szülés által megsérült nemzőrészekkel érintkezik, mely bizonyára igen ritkán előforduló esemény.

Ily értelemben hiszem, hogy az öltöny veszélyessé válhat, de nem az angol értelemben, kik hiszik, hogy a gyermekágyi-ragály, mint a himlő-ragály, a ruhák által egészséges gyermekágyasokra átvihető, kik ezen ragályt épen úgy mint a himlő-ragályt a test külfölszínén keresztül magokba fölvehetik, és ezáltal gyermekágyilázat kaphatnak.

Rendes állapotban csak a méh belfölszíne, de sérülések után bármily helye a testnek szolgálhat felszívódási helyül (atrium).

Az angol orvosok, ha gyermekágyilázban szerencsétlenül több nőt elvesztének, nem elégesznek meg halvány-mosásokkal, hanem szülészeti gyakorla-

tukat is egy időre megszüntetik, vagy több heti útra mennek, hogy magokat a gyermekágyi-ragálytól egészen megtisztítsák. Mí a halvány-mosásokkal a szétbomlott anyagot megsemmisítjük, és az ily megfertőztetelintést (desinfectio) elégnék tartjuk.

Mi Bécsben az 1847-ik évi ápril hóban 312 szülő közül 57-et, tehát 18,27 százalékot; május hóban 294 szülő közül 36-ot, 12,24 százalékot vesztenék el gyermekágyilázban. — Május hó közepén kezdtük meg a halvány-mosásokat, az olvasó előtt tudva van, mily eredménynyel, a nélkül hogy én vagy tanítványaink megszüntettük volna foglalatatoskodásainkat.

Én azt hiszem, mikép a gyermekágyiláz származása és tovább terjedése feletti nézetkülönbséget, köztem és az angol orvosok között, a mennyiben az angol orvosok e kórt szétbomlott anyagok által eredni hiszik, elég világosan kifejtettem.

A lényeges különbség az én nézetem és az angolok nézete között a gyermekágyiláz származása felett abban áll: hogy én a gyermekágyiláz minden esetére, egyet sem vévén ki, csak egy okot, ugyan is: szétbomlott anyagot veszek föl és hiszek, míg az angol orvosok, jólehet a gyermekágyilázat szétbomlott anyagoktól eredni hiszik, ezenkívül még minden régi a gyermekágyiláz származása körül szereplő járványos és tájbeli okokat, régi jogaikban elismernek.

Ritka nagyságú függőlyök (condylomata) egy 14 éves leány szeméremtestén.

Közlemény a pesti szegény-gyermekórházból,
dr. Koller Gyulá-tól.

P. Maria 14 éves, pesti szabómester leánya, 1858 június 10-én vétetett föl a pesti gyermekórházba.

Körelőzmény. A leány 6 éves koráig egészséges volt; ekkor valódi de szelid lefolyású himlők által lepetett meg. A 9—10-dik évben több hónapig makacs fejjzagban (eczema) szenvedett. 12-dik életéve óta varró iskolába járt. Mintegy 4 hó előtt az addig viruló kinézésű leánya gyöngéledni kezdett; nemzöréseiből véres kifolyás jelentkezett, mely eleinte hőszámnak tartatott, de 3 nap múlva nyálkás s genyenyessé vált, és oly nagyfokú büzzel társult, hogy a varró iskolából kimaradni kényszerült. A kifolyás kezdete után mintegy 1 hónap múlva a leánya nemző részein babnagyságú kinövést észlelt, mely úgy eleinte, mint később, több ízben erősen vérzett s e mellett folyton és gyorsan növekedett. A baj ellen eleinte semmi, később csupán mosások és fűrésztések lőnek alkalmazva.

Jelen állapot: A leány gyenge alkátú, elsoványodott, bőrszíne sárgás. Feje s külérzékei szabadok, nyelve tiszta, kissé száraz, szomja nagy. A mellkas és has zsigerei rendesek. A nagy szemérem-ajkak táján két férfüköl nagyságú, hosszúkás idomú, a fandumtól egész a segvágányig terjedő, egyenetlen felszínű daganat látható. Közlelbbi megtekintésnél úgy találtatik, hogy számtalan, hús színű, és összállású kakastaréj alakú, egymást fedő, mintegy 1/2 hüvelyknyi hosszú és széles lebenyekből áll, melyek fölületükön igen bő, genyenyálkás s szerfelett büzzös váladékkal bírnak. A két belszínel vel egymást érintő daganat hosszátmérője mintegy 7 hüvelyk, szélessége 5 hüvelyk; egymástól szétválasztatván, a két dag között újjal elérhetni a kis szemérem-ajkakat s a hüvelynylást. A hüvely takhártája duzzadt, vörös és szinte genyenyálkás váladékkal bevont. A dag alapja keskenyebb. A vi-

zelet kiürítése fájdalomtalan, azonban székletével alkalmával nagy erőtetés és élénk fájdalmak tapas zlatatnak. — Mindkét czomb belsőlszínén, a daganatoknak megfelelő helyeken s a czombvágányban 3—4" magas és széle s, hasonló hússzínű kinövések s egyes apróbb (lencsenagyság ú), a külbőrrel egyszínű, gömbölyded túltengések láthatók. A beteg bőr hőmérséklete fölmagasztalt, érverése mérsek elten gyorsított. Rendeltetik belsőleg: *Rp. Decoct. cort. c'inae. reg. e dr. 2. per 1/2 hor. ar. col. unc. IV. Eliz. acidi. Halleri gtt. XII. Sach. albi dr. 2. MDS.* 2 ór. 1 gy. k.; helybeli leg tisztántartás, naponta két langyos ülfürdő és *Rp. Calc. chloratae unc. sem. Ag. fontis libr. un. MDS.* Tépettel alkalmazandó.

Ezen csupán a beteg általános gyengeségi állapota javítására irányzott gyógykezelés mellett, a helybeli baj kevés változást mutatott; időnkint erős vérzések állottak be, de nyugalom és hideg borogatások alatt engedtek; a nyákelválasztás a függőlyökön csekélyebb lőn. Jul. 23-án a baloldali nagy szeméremajkon lévő függőlyök egy része ollóval metszetett el, ezt azonban oly erős vérzés követte, hogy csak izzó vassal állíthatott el. Nem volt tehát tanácsos a különben is vérszegény betegnél a függőlyök eltávolítására azomtól is az olló használni és újabb vérzésekre alkalmat adni. Ennélfogva kísérlet gyanánt a jobb oldali függőly-csoportra következő oldat alkalmaztatott ecsettel: *Rp. Collod. drachm. sem. Merc. subl. corros. gr. IV.* A beteg ennek alkalmazása után csak mérsékelt fájdalmakról panaszkodott; a képződött pörk edzés utáni másodnapon leválván, a bekenet helyeken csekély genyedés mutatkozott. A fájdalmak csekély foka következtében újabb kísérletekre bátorítottánk s a nevezett oldat 4 héten keresztül minden másodnap alkalmaztatott. E mellett Blancard-féle l a b d a c s o k a t szedett a beteg naponta 2 szemét. Az említett edző szer hatása azonban a felületre korlátolva maradt és csak igen keveset hatott a mélységbe, miért is aug 18-án következő porral hintettük be a függőlyöket; *Rp. Pulc. frond. sabinae. drachm. sulf. ferr. cryst. et alum. usti. aa. unc. semis. Mfp.* mely azonban minden hatás nélkül maradt. Erősebb edző szerhez kellett tehát nyúlni, és aug. 20-án legelőbb kísérlet gyanánt és korlátolt helyre fölkenetett a bécsi edző pép (Pasta Viennensis) Hatása ugyan erősebb volt az eddig használt szerekénél, de várakozásunknak még sem felett meg egészen. Mindamelllett egyelőre a mellett maradtunk, és az említett pép 3—4 naponkint alkalmaztatott a függőlyök egyes részleteire, mi alatt sikerült is october végéig a daganatokat mintegy előbbi teriméjök egy harmadáig elpusztítani. Hogy az iránt meggyőződés szerzhessünk magunknak, valjon lehetséges volna-e belső szerelés által a függőlyök visszaképződési folyamat előmozdítani, a betegnek *Decoct. Zittmanni* adagoltattok, és pedig úgy, hogy belőle eleinte 1/2 később 2/3 fontot vett naponkint s minden 4 font után egy napi szünet volt. A Zittmann-főzet vétele alatt helybelileg mi sem alkalmaztatott, csupán tisztántartás és timsós vizzeli befecskendezések az erősebb hüvelytakár miatt.

November 17-én a főzetből 12 fontot vett a beteg összesen, miután azon időig a függőlyökön s e m m i n e m ű változás nem észleltetett, és csupán a nyákelválasztás és takár javult valamenynyire, a szer további adagolásával fölhagytunk.

Ismét helybeli edzésekre szorúlva lévén, nov. 22-én megkísérlettük a Plenk-féle oldatot: *Rp. Merc. subl. corros. Aluminis, Cerussae, Camphorae, Spirit. vini, Aceti vini aa. dr. un. MDS.* Az üledék fölkenendő. 10 pereczel a bekenés után nagyfokú fájdalmak jelentkeztek és 3 óráig tartván csupán jeges borogatások alatt enyhültek. Ez oldat hatása már nem maradt csupán a felületre korlátolva, de oly mélyen pusztított, hogy 3 szori alkalmazása után a függőlyök legnagyobb része ki vala irtva. Azontúl is szükséges volt ugyan egyes visszamaradt kinövéseket ezen oldat részletes fölkenése által eltávolítani s ez december végéig ismételve meg is történt, úgy hogy újévig a nagy szeméremajkakon többé kinövéss nem volt. A czombok belsőlszínén s a segvágányban még visszamaradt, vagy a folyton tartó hüvelytakár izgató befolyása következtében újdön képzett apró túltengések most ismételve ollóval vágattak el. A vérzés most könnyen volt csilapítható, de a fájdalmak oly